

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 351.851:352:37.01'013/014(477.42)

ЗВ'ЯЗОК МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ З МОДЕЛЯМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

О.В.Пастовенський

Анотація. У статті розглянуто моделі місцевого самоврядування – англосаксонську, континентальну, змішану та встановлено їх зв'язок з моделями управління загальною середньою освітою – державною, державно-громадською, громадсько-державною, громадською.

Ключові слова: громадські чинники, діапазони впливу на систему управління освітою, модель управління загальною середньою освітою, модель місцевого самоврядування.

Аннотация. В статье рассмотрены модели местного самоуправления – англосаксонская, континентальная и смешанная, установлена их связь с моделями управления общим средним образованием – государственной, государственно-общественной, общественно-государственной, общественной.

Ключевые слова: общественные факторы, диапазоны влияния общественных факторов на систему управления образованием, модель управления общим средним образованием, модель местного самоуправления.

Summary. The models of local self-government – anglosaxon, continental, compound have been considered in the article. Their connection with the models of secondary education management – state, state-public, public-state, public has been determined.

Keywords: public factors, the diapasons of influence of public factors on the system of educational management, the model of secondary education management, the model of the local self-government.

Постановка проблеми. Процеси демократизації суспільства спричиняють необхідність перебудови освітньої системи, пошук нових, відкритих і демократичних, моделей управління загальною середньою освітою, забезпечення органічного поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання поєднання державних і громадських чинників в управлінні освітою досліджували В.Бочкарьов, А.Гошко, В.Грабовський, Г.Сльникова, О.Зайченко, Ю.Кавун, Л.Калініна, М.Комарницький, С.Королюк, Г.Костюк, В.Князев, Т.Лукіна, О.Марчак, Н.Софій, Т.Шамова та ін.

Зрозуміло, що рівень впливу громади на систему управління загальною середньою освітою значним чином залежить від розвитку місцевого самоврядування. Однак дотепер взаємозв'язок системи управління загальною середньою освітою з моделями місцевого самоврядування досліджувався недостатньо.

Мета даної статті – проаналізувати взаємозв'язок моделей управління загальною середньою освітою (державної, державно-громадської, громадсько-державної, громадської) з моделями місцевого самоврядування (англосаксонською, континентальною, змішаною).

Для цього спочатку визначимо діапазони впливу громадських чинників (у відсотках у порівнянні з державними) на систему управління загальною середньою освітою:

- діапазон **мінімального** впливу громадських чинників (позначимо *min*). У цьому діапазоні громадськість практично не впливає на навчально-виховний процес. Лише близько 5-10 % управлінських рішень приймається й реалізується з урахуванням думки громадськості;

- діапазон **міноритарного** впливу громадських чинників (позначимо *minr*). У даному діапазоні держава має переважаючий вплив на прийняття рішень. Разом з тим громадськість у межах, визначених державою, через конференції, ради школи, піклувальні ради, батьківські комітети, інші громадські організації впливає на прийняття від 5% до 45% рішень щодо напрямів розвитку освіти;

- діапазон *паритетного* впливу громадських чинників (позначимо *prt*). У цьому діапазоні держава і громадськість виступають рівноправними партнерами. Близько половини (45 %-55 %) управлінських рішень приймається громадою. Цей етап є перехідним від державно-громадської до громадсько-державної моделі управління загальною середньою освітою;

- діапазон *домінантного* впливу громадських чинників (позначимо *dnn*). У даному діапазоні управління загальною середньою освітою все більше переходить до структур громадянського суспільства – добровільно утворених об'єднань, асоціацій, організацій громадян, які впроваджують освітню політику на основі демократичних процедур самоуправління і співуправління. Це забезпечує підвищення якості освітніх послуг, формування досвіду громадської діяльності підрастаючого покоління, підвищення активності дорослого населення. На цьому етапі від 55 % до 95 % управлінських рішень приймається громадою;

- діапазон *максимального* впливу громадських чинників (позначимо *max*). Це – діапазон найвищого впливу громади на освітню політику. Безперечно, навіть в цьому випадку держава має певний вплив на управління загальною середньою освітою в регіонах, однак кількість управлінських рішень, що приймається громадськістю, перевищує 90% (таблиця 1).

Зрозуміло, що показники, які розмежовують діапазони впливу громадських чинників, до певної міри є умовними, але такий підхід дозволяє краще аналізувати тенденції розвитку системи управління загальною середньою освітою.

Таблиця 1

Діапазони впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою

№	Діапазони впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою у порівнянні з державними	Умовні позначення діапазонів	Відсоток впливу громадських чинників на систему управління загальною середньою освітою у порівнянні з державними	Модель управління загальною середньою освітою	Умовні позначення моделей
1.	Діапазон <i>мінімального</i> впливу	<i>min</i>	0-5 %	Державна	Д
			5-10 %	Перехідна від державної до державно-громадської	П _д →д-г
2.	Діапазон <i>міноритарного</i> впливу	<i>mnr</i>	5-10 %	Державно-громадська	Д-Г
			10-45 %	Перехідна від державно-громадської до громадсько-державної	П _{д-г} →г-д
3.	Діапазон <i>паритетного</i> впливу	<i>prt</i>	45-55 %	Громадсько-державна	Г-Д
4.	Діапазон <i>домінантного</i> впливу	<i>dnn</i>	55-90 %	Перехідна від громадсько-державної до громадської	П _{г-д} →г
			90-95 %	Громадська	Г
5.	Діапазон <i>максимального</i> впливу	<i>max</i>	90-95 %		
			95-100 %		

Розглянемо моделі місцевого самоврядування та їх вплив на систему управління загальною середньою освітою.

Різні теоретичні підходи до місцевого самоврядування обумовили багатоваріантність його моделей. Серед основних більшість дослідників виділяють англосаксонську, континентальну та змішану моделі місцевого самоврядування [2].

Аналіз показує, що ці моделі істотно відрізняються одна від одної за принципами формування органів місцевого самоврядування, характером взаємовідносин органів місцевого самоврядування з органами державної влади, формами взаємодії представницьких і виконавчо-розпорядчих органів у системі місцевого самоврядування тощо.

Як відомо, в рамках англосаксонської моделі представницькі органи місцевого самоврядування формально виступають як автономні в межах наданих їм повноважень, і пряме підпорядкування

нижчих органів вищим відсутне. Крім того, для англосаксонської моделі характерна відсутність на місцях уповноважених центрального уряду, які б опікали представницькі органи, що обираються населенням. Контроль за діяльністю місцевих органів в англосаксонських країнах здійснюється головним чином опосередковано, через центральні органи, а також суд. Вплив місцевого самоврядування на управління загальною середньою освітою є переважаючим. У більшості випадків громада виступає замовником і споживачем освітніх послуг, відповідає за ресурсне й кадрове забезпечення навчальних закладів, надає спонсорську допомогу, визначає напрями діяльності школи, здійснює контроль за якістю навчально-виховного процесу, стимулює роботу освітян т. ін. Децентралізовані моделі управління загальною середньою освітою успішно реалізуються у Великобританії, країнах Скандинавії, Прибалтики тощо.

Континентальна (французька) модель місцевого самоврядування базується на поєднанні державного управління на місцях і місцевого самоуправління. Згідно з цією моделлю, місцеві органи влади підпорядковуються вищим державним органам, які здійснюють безпосередній контроль за їхньою діяльністю. Ця модель також характеризується певною підпорядкованістю нижчих ланок вищим. Вплив місцевого самоврядування на управління загальною середньою освітою незначний, оскільки управлінські функції в освіті здійснюються в основному державними органами.

Змішана модель територіальної організації влади має подібність і з англосаксонською, і з континентальною. У більшості країн з такою моделлю місцевого самоврядування відбувається часткова передача функцій управління загальною середньою освітою органам місцевого самоврядування. Сучасні моделі управління загальною середньою освітою у Франції, Австрії, Польщі, Чехії та інших країнах розвиваються як державно-громадські, у них наростають тенденції до врахування регіональних особливостей, збільшення автономії навчальних закладів тощо. Нові моделі управління сферою освіти стають відкритими й демократичними.

Зважаючи на викладене вище, зв'язок моделей місцевого самоврядування з моделями управління загальною середньою освітою можна проілюструвати так (таблиця 2.)

Таблиця 2

Зв'язок моделей місцевого самоврядування з моделями управління загальною середньою освітою

Модель місцевого самоврядування	Теорія місцевого самоврядування	Вплив місцевого самоврядування на управління загальною середньою освітою	Модель управління загальною середньою освітою
Континентальна (Французька)	Державницька	Вплив місцевого самоврядування на управління загальною середньою освітою незначний	Державна
			Перехідна від державної до державно-громадської
			Державно-громадська
Змішана	Громадівсько-державницька	Функції управління загальною середньою освітою частково передаються органам місцевого самоврядування	Державно-громадська
			Перехідна від державно-громадської до громадсько-державної
			Громадсько-державна
Англосаксонська (Англійська)	Громадівська	Вплив місцевого самоврядування на управління загальною середньою освітою переважаючий	Громадсько-державна
			Перехідна від громадсько-державної до громадської
			Громадська

Для наочного представлення зв'язку моделей місцевого самоврядування з моделями управління загальною середньою освітою розглянемо схему на рис. 1. Залежність між згаданими моделями відображає функція F_1 , однак у ряді країн, як показує досвід, ця залежність може бути дещо іншою (функція F_2). Тобто, в значній частині випадків існує певне відставання (зсув за фазами) розвитку моделей управління загальною середньою освітою від розвитку моделей місцевого самоврядування.

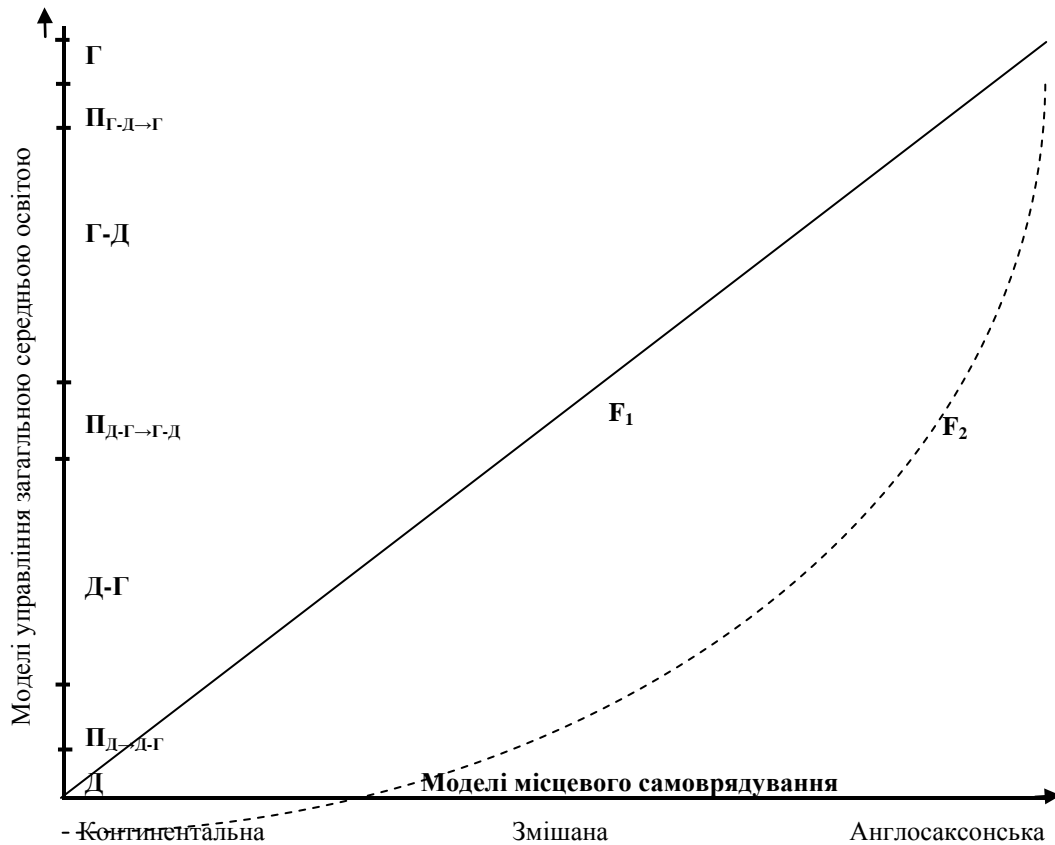

Рис. 1. Схема зв'язку моделей місцевого самоврядування з моделями управління загальною середньою освітою

Висновок. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що розвиток моделей управління загальною середньою освітою – від державної до державно-громадської, громадсько-державної, громадської може відбуватися лише у взаємозв'язку з розвитком моделей місцевого самоврядування – англосаксонської, континентальної та змішаної і, не зважаючи на певне відставання (зсув за фазами), тенденції їх розвитку при цьому є подібними.

Література

1. Державно-громадське управління школою / [упоряд. М. К. Голубенко]. – К. : Шк. світ, 2010. – 128с.
2. Михайловська К. В. Місцеве самоврядування як форма народовладдя: особливості інституційної моделі в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / К. В. Михайловська. – Одеса, 2010. – 20 с.